

Position paper straatintimidatie - vaste commissie OCW 7 september 2022

Straatintimidatie van vrouwen, of seksuele intimidatie van vrouwen op straat, is een groot probleem. In deze notitie wordt gebruikgemaakt van twee onderzoeken die I&O Research uitvoerde in opdracht van de gemeente Den Haag.

Hoe groot is het probleem?

Straatintimidatie is een wijdverspreid probleem. In ons onderzoek voor de gemeente Den Haag bleek dat bijna de helft (45%) van de inwoners in de voorafgaande 12 maanden minstens één vorm van straatintimidatie meemaakte. Dit is vergelijkbaar met de prevalentie van straatintimidatie in andere grote steden, zoals Utrecht (46%)¹ en Amsterdam (38%)². De meerderheid van alle vrouwen in Den Haag (55%) en van inwoners jonger dan 35 jaar (62%) maakte een vorm van straatintimidatie mee. Queer personen³ in het onderzoek leken vaker ervaring te hebben met straatintimidatie (56%) dan niet-queer personen (43%).

Wat zijn de cijfers?

Straatintimidatie vindt met name plaats:

- In eigen buurt
- Tijdens het fietsen
- Winkelgebied
- Bij een bus-tramhalte of treinstation
- Centrum van Den Haag

Door de inwoners die incidenten hebben meegemaakt is nastaren de meest genoemde vorm van ervaren straatintimidatie (28%), op afstand gevolgd door nafluiten (16%) en naroeppen met beledigende opmerkingen (15%). Dit zijn ook vormen van straatintimidatie waarmee mensen het meest frequent mee geconfronteerd worden: 46 procent (van de inwoners die nagestaard worden) zegt maandelijks of vaker nagestaard te worden, een derde wordt maandelijks of vaker nagesist.

Gevraagd naar hoe intimiderend deze incidenten zijn, dan zegt een meerderheid dit als intimiderend of zeer intimiderend te hebben ervaren. Vooral de volgende vormen worden als zeer intimiderend ervaren:

¹ <https://infogram.com/1pzddoxm5j3pm9u21xjyv7v76c10xe29m5?live>

² <https://onderzoek.amsterdam.nl/artikel/twee-op-de-vijf-amsterdammers-geconfronteerd-met-sstraatintimidatie>

³ Queer personen in het onderzoek zijn personen met een niet-heteroseksuele oriëntatie en/of mensen die zich niet (altijd) identificeren met hun geboortegeslacht.

- Personen die in het nauw zijn gedreven vinden dit in 87 procent van de gevallen zeer intimiderend en acht procent heeft dit als intimiderend ervaren.
- Van de inwoners die zijn achternagelopen, vindt 75 procent dit zeer intimiderend en 17 procent intimiderend.
- Van de inwoners die zijn bespuugd vindt 68 procent dit zeer intimiderend en 15 procent intimiderend.

Welke verschijningsvormen kent straatintimidatie?

Van seksueel getinte opmerkingen tot bedreiging en fysieke uitingen van gedrag

De ervaringen met straatintimidatie zijn erg uiteenlopend. Typerende vormen zijn:

- Na worden gestaard of na worden geroepen, al dan niet met seksueel getinte opmerkingen.
- In een groep iemand achtervolgen.
- Met de auto achternarijden en zelfs klemrijden.
- Agressieve opmerkingen van personen, wanneer de slachtoffers deze personen aanspraken op ontoelaatbaar gedrag, zoals het op straat gooien van afval of

Straatintimidatie komt op alle momenten van de dag voor

De slachtoffers van straatintimidatie hebben dit niet op specifieke momenten van de dag ervaren. Het gebeurt volgens hen zowel overdag en 's avonds, als 's nachts tijdens en na uitgaan.

Over het algemeen geen aanleiding intimidatie

'Iemand loopt over straat en fietst ergens en wordt opeens nageroepen of krijgt een opmerking naar het hoofd.' Op deze manier beschrijft een slachtoffer hoe straatintimidatie vaak uit het niets tot stand komt. In sommige gevallen is er wel een aanleiding: dit zijn vaak situaties waarbij een persoon op bepaald gedrag wordt aangesproken (bijvoorbeeld afval achterlaten op straat, verkeersovertreding). Hier volgt vaak een heftige reactie op, veelal in de vorm van intimiderend gedrag.

Wat voor effect heeft straatintimidatie op mensen?

Bij meer dan de helft (52%) van de inwoners die te maken heeft gehad met straatintimidatie had deze ervaring effect op hun gedrag. Dit gold iets vaker voor jongere inwoners (tot 24 jaar) en oudere inwoners (65+): van deze inwoners zegt 57 procent dat de ervaring effect had op hun gedrag.

Straatintimidatie zorgt voor het gevoel van machteloosheid

Slachtoffers van straatintimidatie voelen zich vaak machteloos. Op het moment dat dit gebeurt weten ze niet wat ze moeten doen. Ze voelen zich 'overvallen' door de situatie. Hierdoor reageren ze meestal niet op diegene die dit gedrag veroorzaakt. Achteraf komt pas het besef van wat er is gebeurd en wat voor impact dit op hen heeft. Ook kan dit ertoe leiden dat ze achteraf het gevoel krijgen van *'ik had hier iets aan moeten doen of iets van moeten zeggen'*.

Gedrag wordt aangepast en genormaliseerd – slachtoffers passen bewust of onbewust hun gedrag aan

De slachtoffers van straatintimidatie passen hun gedrag na een incident vaak aan, geconfronteerd worden met straatintimidatie wordt gezien als een onderdeel van het leven (in een grote stad). Hierdoor ervaren slachtoffers hun gedragsaanpassingen niet echt als beperkend, omdat het maar om ‘kleine’ aanpassingen gaat. Tegelijkertijd heerst onder de gesproken personen, al dan niet bewust, het besef dat deze aanpassingen eigenlijk niet normaal zijn en niet zouden moeten. Voorbeelden van aanpassingen zijn:

- Het zoveel mogelijk *vermijden van contact met anderen* op straat, door geen oogcontact te maken of een koptelefoon te dragen op straat.
- Het *vermijden van bedreigende of risicovolle situaties*. Door een blokje om te lopen of aan andere kant van de straat, wanneer men potentiële ‘daders’ tegenkomt.⁴

Slachtoffers trekken voor zichzelf een ‘psychische grens’

Slachtoffers van veelvoorkomende incidenten, stellen voor zichzelf vaak de grens bij fysieke intimidatie of meer structurele vormen van intimidatie. Wat opvalt is dat de grens van wat normaal is, verder opschuift naarmate de incidenten waar slachtoffers mee te maken krijgen groter worden. *‘Als ik fysiek aangeraakt zou worden zou ik wel aangifte doen, zei ik altijd. Maar toen die man me had aangeraakt, kwam dat eigenlijk niet in me op en zei ik tegen mezelf ach joh, het is nog maar een keer gebeurd. En wat kunnen ze nu nog doen?’* Dit heeft vervolgens als gevolg dat er in toenemende mate normvervaging op kan treden over wat ontoelaatbaar gedrag is en heeft ook een grote impact op de meldingsbereidheid van slachtoffers.

Waar komt straatintimidatie vandaan?

De dader(s) waar inwoners naar eigen zeggen ervaring mee hebben, is in de meeste gevallen een man/jongen gevolgd door een groep mannen/jongens.

Een deel van de vrouwelijke inwoners van Den Haag denkt meer straatintimidatie te ervaren door de manier waarop zij zich kleden of gedragen:

- *“Doordat ik jong ben en blond haar heb, heb ik het gevoel dat sommige mannen mij überhaupt zonder mijn gezicht te zien maar enkel vanaf de achterkant (mijn haar en kleding?) al dingen naar mij roepen of fluiten.”*
- *“Ik vind het leuk om make-up te dragen, mooie lippenstift en ook hakken. Simpelweg er verzorgd uit te zien. Ik krijg wel het gevoel dat dat meer aandacht trekt dan als dat niet het geval is. Daarnaast denk ik sinds dat ik in Den Haag woon (slechts 4 maanden) minder snel een rok/jurk aan doe.”*

⁴ ‘Ik heb iets meegemaakt in de supermarkt en daar ben ik meerdere maanden niet meer naartoe gegaan. Als ik daar weer heenga kan het weer gebeuren en daar heb ik geen zin in. Hierdoor heb ik het gevoel dat ik beperkt word in mijn vrijheid.’ ‘Ik zie er zelf niet heel gay-achtig uit. Dus het valt niet erg op. Maar mijn vrienden hebben wel meer last van intimidatie. En ik let er misschien onbewust toch wel op hoe ik overkom.’

Een ander deel denkt dat straatintimidatie bij vrouwen sowieso wel plaatsvindt, ongeacht de manier waarop vrouwen zich kleden of gedragen:

- *“Nee, simpelweg als vrouw zijnde kan er niet over de straat gelopen worden. Dit geldt ook bij het dragen van mijn conservatieve kleding.”*
- *“Nee, ik denk dat je manier van kleden weinig invloed heeft zolang je er een beetje vrouwelijk uitziet.”*

Queer-inwoners

Van de queer-inwoners van Den Haag verbinden met name mannen en genderdiverse-inwoners, hun queer-identiteit met ervaringen van straatintimidatie. Sommige homoseksuele of biseksuele mannen zeggen bijvoorbeeld straatintimidatie te ervaren wanneer ze met hun partner op straat hand in hand lopen (of dat juist niet te doen, uit angst voor straatintimidatie).

- *“Door mijn seksuele geaardheid en gender loop ik meer risico.”*
- *“Ik durf in mijn eigen wijk wel hand in hand te lopen met mijn partner, in het centrum doe ik dit bewust niet.”*

Volgens burgers is straatintimidatie een complex probleem, waarbij de oorzaak op verschillende terreinen ligt:

- Ze noemen *machogedrag en een achtergestelde positie* in de maatschappij.

‘De sociaal economische positie kan ook een rol spelen. Als je weinig vooruitzichten hebt en je beweegt je in bepaalde kringen, kan je hierdoor beïnvloed worden en gedrag gaan kopiëren.’

- De complexiteit van het probleem ligt voornamelijk in de *normen en waarden* die ouders aanhouden.

Deze normen en waarden zijn een maatschappelijk probleem. *‘Het heeft vooral te maken met normen en waarden die blijkbaar niet goed zijn blijven hangen. Dit speelt in de hele samenleving.’*

Daarnaast hebben slachtoffers het gevoel dat er een gebrek is aan sociale controle op straat waardoor het voor ouders gemakkelijker is om te intimideren of om gemakkelijk met intimiderend gedrag weg te komen. Wanneer anderen wel naar hen omkijken, geeft hen dit het idee dat ze steun hebben aan de bijstanders. *‘Iemand sprak me aan bij de bus en maakte vervelende opmerkingen. Er was een oudere man die er wat van zei. Dat gaf me wel een veilig gevoel’*

Wordt het inderdaad erger, en waarom?

Op basis van de onderzoeken die I&O Research voor de gemeente Den Haag uitvoerde is het niet mogelijk om te zeggen of straatintimidatie vaker voorkomt dan voorheen. Wel is het problematisch dat de meldingsbereidheid van straatintimidatie laag is, waardoor er niet goed zicht is op de totale omvang van het probleem en hoe dit zich ontwikkelt. Het merendeel van de inwoners die straatintimidatie meemaakt, 82 procent, doet geen melding van straatintimidatie en 18 procent doet dit wel.

Wat kunnen we naast repressie doen aan preventie?

Het ultieme preventiemiddel tegen straatintimidatie, of seksuele intimidatie van vrouwen op straat, is een uiteindelijke normverandering in de samenleving, waarbij niet alleen daders ervan doordrongen worden dat dit onacceptabel gedrag is, maar dat het ook voor omstanders of slachtoffers vanzelfsprekender wordt om actie te ondernemen (door anderen aan te spreken of melding te doen, bijvoorbeeld). In de tussentijd zijn er een aantal andere stappen mogelijk:

Controle en toezicht kunnen afschrikkend werken

Aan inwoners die straatintimidatie hebben meegemaakt, is gevraagd in hoeverre een aantal zaken bijdragen aan hun veiligheidsgevoel.

- Bijna negen op de tien (86%) geven aan dat straatverlichting (als het donker/schemerig is) (heel) belangrijk is voor hun veiligheidsgevoel.
- De aanwezigheid van camera's op straat is voor zes op de tien (61%) (heel) belangrijk. (Verkeers)drukke op straat is ook voor zes op de tien (62%) (heel) belangrijk voor hun veiligheidsgevoel.

Een aantal slachtoffers ziet een deel van de oplossing in *controle en toezicht*. O.a. door politie, boa's, camera's. Dit heeft volgens hen een afschrikwekkend effect. Dit laat zien dat het probleem wordt aangepakt. Bepaalde locaties worden zo minder aantrekkelijk om heen te gaan (bijvoorbeeld Scheveningen). Cameratoezicht kan volgens hen ook helpen in bewijslast.

Slachtoffers weten in veel gevallen niet wat ze moeten doen als ze met straatintimidatie te maken hebben (gehad)

Zowel op het moment dat straatintimidatie plaatsvindt zelf als daarna is het voor slachtoffers onduidelijk wat ze kunnen doen. Achteraf komt over het algemeen alleen het melden bij de politie bij hen op. Dit voelt echter vaak als een te grote stap. Andere meldpunten of slachtofferhulp zijn nog vrij onbekend.

Het melden van straatintimidatie wordt als hoogdrempelig en weinig zinvol ervaren

De gesproken slachtoffers van straatintimidatie maken niet snel melding van straatintimidatie. Hier zijn verschillende redenen voor:

- Melden van straatintimidatie staat in de beleving van de slachtoffers synoniem aan aangifte doen. Slachtoffers weten vaak niet wat het verschil is tussen een melding maken en aangifte doen. Hierdoor melden ze vooral kleine gevallen niet bij de politie. Aangifte hiervan doen voelt te 'zwaar'.
- Slachtoffers weten niet wat de politie überhaupt met een melding kan doen.
- In de beleving van de slachtoffers worden meldingen van de kleinere incidenten vaak ook niet serieus genomen door de politie. Dat komt 1) doordat de politie soms aangeeft dat ze er niks mee kunnen en 2) doordat ze in veel gevallen niks meer van hun melding horen.

Bronnen

Engeland W. van en K. Samuels (2021). Onderzoek straatintimidatie in Den Haag. I&O Research.
Mathurin, A. en G van Straaten (2021). Straatintimidatie - een kwalitatief onderzoek naar ervaringen met straatintimidatie in gemeente Den Haag. I&O Research.

